

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

KUR'AN NEDİR?*

Muhammed Ali AYNİ**
Sadeleştiren: Mustafa BULUT***

Özet:

Kur'an'ı Kerim'in uzun bir zaman diliminde indirilmiş olmasının sebebini anlayabilmek için, indiği dönemde toplumun benimsemiş olduğu değerlerine vakıf olmak gerekir. Bu da, bize Kur'an'ın tarihte açtığı çığırın önemi ve büyüklüğüne işaret etmektedir. Çünkü Kur'an cahiliye dönemi alışkanlıklarını ve adetlerini yıkan ve yeni bir toplum modelini ortaya koyan, onların ahlaki, fikri, medeni ihtiyaçları için yol gösterici kuralları içine almaktadır. Böylece Kur'an, Allah'a ortak koşmayı redle, insanın bedensel ve ruhsal gelişimini esas alıp, bu dünyadaki tutum ve davranışlarla ahiret hayatı (ölümsüzlük) arasında ilişki kurmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, İnsan, toplumsal düzen, cahiliye dönemi

Abstract:

What is Qoran?

In order to be able to understand why the Holy Quran has been revealed in a long term, one should be aware of the values embraced by the society. This in turn, shows us the importance and greatness of the rut blazed by the Holy Quran within the history. Because, the Holy Quran has demolished consuetudes and conventions of pre-Islamic age of Ignorance. Also the Holy Quran has introduced a new societal model. Lastly, the Holy Quran includes rules for the people living in pre-Islamic age of Ignorance, which are guiding principles for moral, intellectual and civil needs of these people. Thus, by abnegating to attribute a partner to God, the Holy Quran has predicated on physical and psychic development of human beings, and has related earthly attitudes and behaviours of human beings with after-life (immortality).

Keywords. Quran, Human beings, social order, age of ignorance

SADELEŞTİRME

Bugün elimizde bulunan Kur'an-ı Kerim yaklaşık olarak 25 yıl gibi uzun bir süre içinde indirilmiştir. Bu ayetlerin, manasını iyice anlamak hikmetini tak-

* Bu Makaleler; Sebilur-Reşâd Dergisi, C., 24, S.,622, s., 372, 373, 374 ve C., 25, S., 628, s., 57-58 de yayınlanmıştır.

** Darü'l Fünûn İlahiyat Fakültesi Müderrisi.

*** İnönü Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Görevlisi.

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

dir edebilmek için öncelikle bunların hangi sebepler ve olaylar etkisiyle indiği, hangi ayetlerin Muhkem veya Müteşabih, hangi ayetlerin Nasih veya Mensuh olduğu bilinmelidir. Daha sonra bu ayetlerin indiği dönem ve ondan önceki dönemde Arapların ahlakî değerlerine, örf ve adetlerine, gelenek göreneklerine, inançlarına, tarihi efsanelerine (mitolojilerine) ve edebiyatlarına tam anlamıyla vakıf olmak lazımdır. Genel Tarihin, Tabî ve Pozitif İlimlerin o zamanki şekliyle şimdiki konularının, hiç olmazsa genel hatlarını, öğrenmek zorunluluğunun önemini açıklamaya gerek var mıdır? Esasen bu bilgi yalnız Kur'an'ın manasını anlamak için değil, onun tarihte açtığı çığır ve inkılapdaki önemi ve büyüklüğü takdir ve değerlendirme için de önemlidir. Bundan başka Kur'an'ı anlamak ve anlatmak isteyen bir kimsenin, hoşgörülü olup ahlaki değerlerin bilgisinden ve onları yaşamaktan yoksun olmaması gerekir. Bu da ancak ilmiyle amel olan olgun kimselerde oluşan bilgi birikimiyle alakalıdır. Sözün özü yukarıda zikrettiğimiz sebeplerden dolayı Kur'an'ın lafızları nasıl yazılmış, nasıl okunmuş ve bağımsız bir bilim haline nasıl getirilmiştir. Ondan sonra ayetlerin müfredat ve terkip itibariyle sözlük açısından, türeme, sarf ve nahiv açısından açıklamaları yapılarak, edebiyat ve dilbilgisi açısından konumu ve değeri nedir? belirlenmiştir. Bu kelime ve cümlelerden çıkarılan manaları desteklemek için meşhur Arap ediplerinin eserleri içinde deliller varsa birer birer incelenmiştir. Ayrıca hadisler de birer birer toplanmıştır. Ayrıca Kur'an ayetlerini açıklamaya elbette herkesten daha fazla yetkili kişi Peygamber efendimizdi. Şu halde Kur'an-ı Kerim kadar hiçbir kitap derinlemesine analiz edilmemiştir. Bu araştırma ve inceleme zorunluydu. Zira Kur'an cahiliye dönemi örf ve adetlerini yıkan ve yeni oluşan bir toplumun ahlakî, fikrî ve medenî, bütün ihtiyaçları için yol gösterici olarak bütün kuralları içermektedir. Fakat Kur'an-ı Kerimi yalnız ona inananlar derinlemesine incelememiştir. Onu hakikati inkâr edenler, uydurma sözlere aldananlar, ihtiras ve şehvet duygularına esir olanlar, özetle, nizam, kanun ve yenilikçiliği sevmeyenlerde küçümseme amacı ile Kur'an'ın her kelime ve her satırını eleştirmeye gayret etmişlerdir. Gerçekten, yalnız, sadece gördükleri şeyleri doğru kabul eden basiretsizlere, yanlış görünen hata ve güvenilmez olduğunu, onların arkasında kalıcı, zevalsiz yok olmayan tek bir hakikatin bütün kudretiyle varlıkların hâkimi bulunduğunu haber veren Kur'an'ı, o duygulara kapılan kimselerin bir anda onaylayıp kabul etmesi gerçekten çok zordur. Örneğin; Şarap içmeyiniz, kumar

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

oynamayınız, hitabına hedef olan kendi içgüdülerinin ve şehvet duygularının esiri olan kimseler, Kur'an'ın bu yasaklama ve ikazından nasıl hoşnut olabilirlerdi? Ölçü ve tartılarınızda doğru olunuz, mallarınıza hile karıştırmayınız. Yapmış olduğunuz anlaşma ve şartlara tamamen uyunuz gibi sağlam uyarılar, insanları sömürmeye alışmış vicdansız kişilerin işlerine gelir miydi? Cahiliye döneminde kendi öz evlatları olan kız çocuklarını diri diri toprağa gömen veyahut dün vefat etmiş olan babalarının eşleri ile evlenmek gibi seçkin insanoğlunun saf duygularını fevkalade inciten bu kötü adetleri yasaklayan Kur'an'ın bu emirlerine karşı nasıl gücenmesinler. Aynı şekilde borçlulara hitaben "*Bundan böyle faiz vermeyin işlemiş faizler kaldırılmıştır, borçlarınızdan yalnız anaparasını genişlik vaktinizde verirsiniz*"¹ diye hitap eden Kur'an'ın hükümlerini tefeciler ve sermayeciler nasıl kabul etsinler ki? Kur'an-ı Kerim bütün insanlar arasında tam bir eşitlik sağladığı için toplum düzenini kendi şahsi çıkarlarına aykırı görenler bu yeni usulden hiç hoşlanmamıştı. Örneğin; bugün bile Arnavutlukta bir kadın kız çocuk doğurursa büyük bir suç işlemiş gibi günlerce anasının, babasının, kocasının yanına çıkmaz. Ayrıca Arabistan'da cahiliye döneminde bu cahiliye âdetinin kötü sonuçları vardı. Zira kız çocuklarını belirli bir yaşa geldikleri zaman bizzat babaları toprağı kazarak içine diri diri gömerlerdi. Kur'an bu vahşi örfleri (Çöl adetlerini) kesinlikle yasaklamıştı. Buna karşılık Peygamberimiz kendi kız çocuklarını dizine oturtup babalık şefkatini onlara gösterip onları merhametle kucaklardı. O dönemin cahiliye adetlerine alışmış olanlar rahmet Peygamberinin bu güzel uygulamasına fevkalade şaşakalmışlardı. Hiç şüphe yok ki Peygamberimizin bu uygulaması kadınlık açısından çok büyük bir devrim idi.

Kur'an, Yahudilik ve Hıristiyanlığın hükümlerini ortadan kaldırdığı için, Yahudi hahamlar ile Hıristiyan papazları da Kur'an düşmanı haline gelmiştir. İşte bundan dolayıdır ki Kur'an'ı bize tebliğ eden Peygamberimize bazen şair, bazen falcı, saralı veya delidir demekten çekinmedikleri gibi, Kur'an'ı Kerimin ihtiva ettiği hükümleri de kötölemek için bütün gayretlerini sarf etmişlerdi. Maracı isminde bir rahip Kur'an'ı güya eleştirme ve değersiz olarak göstermek için kırk sene çalışmıştır. Peki; Haçlıların (Hıristiyan) savaşları niçin di? Bütün bu kanlı savaşlar "*Gıladüstun*"ında yok olmasını istediği bu kitabı yeryüzünden kaldıramamıştır.

¹ Kur'an-ı Kerim, 2/278-280; Ebu Davut, Büyü,5; Tirmizi, Tefsir sure 9, (Tevbe 2) (Sadeleştirilen)

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

Bu son günlerde, Parisde “Kolej de Frans”ın Arap edebiyatı öğretmeni Kazanova’nın eleştirilerine şahit oluyoruz. Hüseyin Cahit Bey bir müsteşrikin İslam Tarihini tercümeyle başlamış, yakında neşr edecekmiş. Keşke yukarıda adı geçen ilim kisvesi altındaki yaptığı haksız eleştirilerinin de cevaplarını tercümesine ilave etseydi! Bununla beraber, bu “Kazanova” ya büsbütün vicdan duygusu ve insaftan bağımsız denemez. Çünkü hiç olmazsa, Peygamberimizin peygamberlik davasında yalancı olmadığını, peygamberliğinin doğruluğuna, samimi olarak inandığını itiraf ediyor. Yalnız ona göre, Peygamber Efendimizin vahiy zannettiği olaya ilham / içe doğma denilebilirmiş.

1-Kur’an her şeyden önce Allah’ın birliği inancını öğretir. Kur’an bütün insanlığı, elle tutulmayan gözle görülmeyen kâinatın düzenleyicisi ve sahibine “evvel, âhîr, zâhir ve bâtın” gibi ekmel sıfatlarına uygun olarak ibadete davet etmektedir. İnsanları içinde yaşadıkları uydurma hikâyeye ve hurafelerin pençesinden kurtarmaya ve kendilerini taş ve topraktan yapılmış putlara tapmak gibi aşağılık bir dereceden yüceltmeye yönelik olan bu öğreti, insan zihninin gelişiminin hedefi değil midir? Yeni ilimlerin en büyük isteği tabiat olaylarının bağlı bulunduğu çeşitli kanunları sonuçta, en genel bir kanuna döndürmektir. Gerçekte Filozof (Herber Spencer)’ın dediği gibi bilimin gayesi Allah’ın birliğidir.

Kur’an, çeşitli delillerle kuvvetlendirdiği değişmez ilkeyi, muhataplarının zihin ve kalplerine tamamen yerleşmesi için sürekli olarak tabiatın çeşitli görünümleri üzerine düşünmeye teşvik etmektedir. Örneğin: Yeryüzünün ve gökyüzünün başlangıcının “duman” yani gaz olduğunu açıkça söyledikten sonra, yaratılıştaki oluşum mertebelerini özetle tasvir eden Kur’an, babanın menisinden ana rahmine geçen bir damla spermin orada geçireceği gelişim aşamalarını da kendine mahsus mucizevî bir dil ile özetleyerek okuyucularını düşünmeye davet etmektedir.

Aşırı derecede sıcaklıktan dolayı kurumuş ve her tarafı çatlamış toprakların içinden yeşil otların nasıl yeşerdiğine ve gözlere ferahlık veren çiçeklerin nasıl açtığına, ölmüş toprağın nasıl yeni hayat kazandığına niçin ibretle bakmadığımızı Kur’an birçok defa soruyor. Kur’an her şeyin çift yaratıldığını, rüzgârların bitkiler arasında aşılama vasıtası olan çiçek tozunu layık olduğu yere nasıl ulaştırdığını ne kadar güzel bir ifade ile anlatıyor. Yine rüzgârın, yağmurun, şimşek ve yıldırımın, gece ve gündüzün, semanın, yıldızların ve güneşin kendilerine

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

mahsus niteliklerini inceleyerek insanların gerçekleri görmesini ve hesaplı hareket etmelerini tekrar tekrar tavsiye etmekten geri kalmıyor. Böylece Kur'an'ın, anlatmak istediğinden tamamıyla zevk alabilmek için tabiat ve fizik bilgilerini mutlaka esasına varacak şekilde araştırma incelemek lazımdır. Arıların, örümceklerin diğer hayvan sınıflarının kendilerine mahsus bir sanatları vardır. Fakat onlar, bu sanatları daha doğarken bilirler, bizim gibi senelerce eğitime ihtiyaçları yoktur. Kur'an bu hususta insanların dikkatini çekiyor. İnsanların cismi acziyetine rağmen, akıl gücüyle rüzgârlardan nasıl istifade ederek, denizlerde gemileri yürüttüklerinden ve daha henüz bilinmeyen ve görülmeyen, insanın istifadesine sunulacak şeylerin icat edileceğinden bahsederek insanlığa ihsan edilmiş olan bu ilahi lütuflardan niçin gaflet içerisinde olduğunu soruyor.

2- Bu kural, tevhid inancının esaslarından biri olarak, Kur'an nazarında Allah'a ortak koşmayı işaret eden her şeyi reddetmiştir. Böylece dua yalnız Allah'a yapılır; merhamet, iyilik ve rızık ancak Allah'tan istenilir. Gizli ve görülmeyen şeyleri yalnız Allah bilir. İyilik ve kötülüğe yalnız Allah güç yetirir. Şu halde Kur'an'a göre taş toprağı öpmek, türbe kafeslerine el ve yüz sürmek, parmaklıklarına veya ağaç dallarına iplik bağlamak gibi şeylerin hiçbir kıymet ve önemi yoktur. Çünkü Kur'an hurafelere açıktan açığa düşmanlığını ilan etmiştir. Kur'an'ın ruhuna ters düşen şeyler bu gibi adet ve batıl merasimlerdir. Kur'an insanın her işinde başarılı olması için ilk önce onun maddi sebeplerini hazırlamasını tembih etmektedir. Zira insanın, hayatının devamını sağlayabilmesi için çalışmaktan başka dayanak noktası olamayacağı da o mukaddes kitabın esas kurallarındandır. Yaşadığı Medine şehrini düşmana karşı savunmak için çevresine hendek kazdıran, savaşa gideceği zaman beline kılıç kuşanan, gömleği altına iki kat zırh giyen, o Kur'an-ı bizden çok daha iyi bilen Muhammed (a.s.) değil midir?

3- Kur'an, beden ve ruhi bütün hareketlerimizde temizliği öne çıkarmaktadır. Hıfz-us-sıhha (koruyucu hekimlik) bilimi ne kadar gelişme kaydederse etsin, Kur'an'ın emrettiği zorunlu temizlik ve diğer temizliklere ait öteki kurallar ve adetlerin ilerisine gidemez. Fikrî ve duygusal davranışlarımızın günahlardan arındırılması gerektiği ilkesi de ruh temizliğinden başka bir şey değildir. Kur'an'ın çeşitli vakitlerde yapılmasını teklif ettiği bedensel fiillerden olan "ayakta durmak, eğilmek, yere başını koymak ve hafifçe oturmak" tan ruhen tam

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

bir yönelme ile tefekkürden oluşan bedensel ibadet, hem ruhun hem beden in sıhhatinin korunması için kusursuz ve en uygun bir vasıta dır. Hele fabrikalarda veya maden kuyularında ömür tüketen işçi için mecburi istirahat saatleri isteyen uzmanlar, böyle belirli zamanlarda dinlenerek soğuk su ile ellerini, yüzünü ve ayaklarını yıkadıktan sonra, hafif bir ibadet aracılığıyla mola verme imkânını temin eden bir ilkeyi kabul etselerdi, meseleyi makul bir surette çözmüş olurlardı.

4- İnsanlığın mutlu olmasının öncelikli şartı, her bireyin insanlık topluluğunun tamamının hizmetinde olmasıdır. Kur'an'ın yüzlerce emirlerinden bu maksat açıkça anlaşılıyor. Zira topluluklar iş görmek, her işte danışmak, iş üzerinde konuşmak suretiyle hareket etmek, mutlaka toplumun menfaatlerine yarayacak yaptırımlar yani Kur'an'ın deyimiyle dince makbul olan işlerde bulunmayla ilgili hususlarındaki emirlere Kur'an'ın hemen her sayfasında rastlanılmaktadır. Kur'an bu yüce gayeyi gerçekleştirmek için cahilleri, boş faydasız gezen tembelleri, israfçıları, yetim malını yiyen kimseleri hiç sevmediğini haber vermektedir. Yine Kur'an'ı Kerim'e göre başkasının hakkına dokunmak hiçbir surette bağışlanamayacak bir suçtur. Özetle uygar medeni bir toplumu kurmak için gerekli olan ne kadar sağlam destek, dayanıklı güç varsa, Kur'an onların hepsini ihtiva etmektedir.

Toplumu oluşturan fertlerin genel hizmetlerini sağlamak / gerçekleştirmek için harcanması gerekli olan maddi imkânları denkleştirmeleri (temin etmeleri) de Kur'an'ın kesin emirlerindedir.

5- Kur'an'ın emir ve yasaklarındaki temel zorlayıcı ilkesi (yönlendirici /motive edici güç) müjdeleme ile uyarmadır. Yani Kur'an iyileri cennetle müjdelemekte, kötüler i ateşle korkutmaktadır. Fakat Kur'an'ın ince mana ve üstünlük vasıfları dikkatle incelenirse görülür ki, bu kitap herkese bu aldatıcı dünyadan ahirete intikal ettiği zaman gireceği cennet veya cehennemi bizzat kendisinin bu dünyada iken hazırlayıp inşa ettiğini anlatmaktadır. Çünkü bu dünyada kör olanların ahirette de kör kalacağını haber verir ve Kur'an'a göre, bu dünya, insanın potansiyel olarak sahip olduğu makamın son derecesine çıkarabileceği bir okul, bir kazanç yeridir. Uzanmış, uyumakta olan bir kişinin, sınırları rahatlatan, normal bir ısıyla ısınmış, hafif bir ışıkla ışıklandırılmış ve güzel kokular serpilmiş bir oda içinde kuş tüyünden yataklar üzerindeki dış görünüşü, onun pek

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

rahat ve mesut olduğuna delalet eder. Fakat o kimse nefsi arzularına yenik ve birçok kötülükler işlemiş bir kimse ise, uykusunda bazen fevkalade ıstırapla inlemesi, şiddetli korkular geçirmesi, ağlaması mümkündür. Maddi olmayan, fakat maddi imiş gibi etkili olan bu durumlar, ahirete yönelik durumları düşünebilmek için güzel bir örnektir. Fakat Kur'an bütün insanlığa hitap ettiğinden bu durumu anlayış ve kavrayışın çeşitli mertebelerine göre tasvir etmiştir. Bununla beraber ahiret hayatının tasvirinin derinliklerine inmemek daha uygundur. Zira sınırlı insan düşüncesi ile çözülecek şeyler değildir. Durum ve şartları tamamen farklı olan bir âlemin tafsilatının bu içinde yaşadığımız dünyanın durumlarıyla mukayese edilmesinin mümkün olmayacağını yine aklımız haber veriyor.

Yukarıdaki açıklamalara göre, Kur'an'ın yeryüzünden kötülüğü, cahiliye karanlığını ortadan kaldırdığı için ışık (nur), hakikati, gerçeği arayanlara doğru yolu gösterdiği için yol gösterici (hudâ), ümitsizliğe düşmüş, bezgin, kederli olanlara, ümit ve cesaret verdiği için çare (şifa), bütün insanlığa saadet vadettiği için sırf rahmet olduğunu tasdik etmek vicdana veya mantığa dayanan bir vazifedir.

Kur'an'a Dair:

"Kur'an Nedir?" başlığı altında kaleme aldığım yazıda, bu Kutsal kitabın insanı tabiatın çeşitli tablolarına bağladığını, meylettirdiğini, ibret nazarıyla bakmaya nasıl davet ve teşvik ettiğini özetleyerek anlatmıştım. Bu hususu birkaç misal ile biraz genişletmek istiyorum.

Biliyoruz ki tabiatın en önemli meselelerinden biri yaratılış konusudur. Acaba insan ne zaman, nasıl ve niçin yaratılmıştır? Kur'an insanın yaratılışının başlangıcı için bir zaman belirtmiyor. Zaman belirtmemesi onun doğruluğuna doğrudan delalet eden bir delildir. Kur'an, bazı ayetlerinde insanın toprak veya sudan, bazı ayetlerinde basit sudan veya "salsal"dan, yani "kuru balçık"dan yaratıldığını haber vermektedir. Bugün tecrübeyle sabittir ki, insan babanın sperminden anne rahmine düşen bir damla sudan (nutfe) oluşmaktadır. Fakat nutfe kandan meydana gelir. Kan ise "kîlûs*"dan oluşan, lenf maddesinden oluşmuştur. Kîlûs'un da esası kökü kîmûs'tur. Bu da yediğimiz gıdaların midede uğradığı mekanik ve kimyevi bazı işlemlerden gerçekleşir. Gıdanın ise su ile top-

* Yemeklerin midede ve sonrada bağırsaklarda ezildikten sonra aldığı haldir.(Sadeleştirilen)

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

rak sayesinde meydana geldiğini bilmeyen var mıdır? O halde insan aslında toprak ve sudan yaratılmış demektir.

Kur'an, varlık alanına çıkan her şeyin bir varlık sebebi olduğu gibi, insanın da boş yere ve sebepsiz yaratılmadığını tekrar tekrar bildirmektedir. Fakat niçin yaratılmışız? Yalnız doğmak, büyümek ve bu maksatla yiyip içmek ve nihayet bir nesil bırakıp ölmek için mi dünyaya geliyoruz? Yazık, eğer iş yalnız bundan ibaret olsaydı, ben kendi hesabıma bu yaşadığım hayata tiksindiğimi belli eder ve belki onu bir an önce yok etmeye çalışırdım. Hatta öyle sanırım ki, pek çok insan bu hususta benden önce hareket ederlerdi. İşte böyle bir batıl düşünceye düşülmemek içindir ki Kur'an devamlı olarak bize "*hiç bilenlerle bilmeyenler bir olurlar mı?*"² "*Gözsüzlerle gözlüler birbirine benzerler mi?*", diye sorup duruyor. Yani bizi iç ve dış dünyayı sürekli araştırma gözüyle eşyanın hakikatini ortaya çıkarmaya (istinbat) ve her şeyden ibret almaya sevk ediyor. O halde Kur'an'ın şu meseleler hakkında zorunlu olarak özetle (icmâlen) haber verdiği şeylerin geniş izahatını tabiattan ve kendi varlık yapımızda araştırmak üzerimize düşen bir görevdir. Hakiki bir Müslüman isen, özellikle kapsamlı bir fizyoloji, kapsamlı bir biyoloji, derin bir psikoloji ve sağlam bir ahlak öğrenmemiz gerekir. Bilimsel anlamda Batılılaşmak demek; elde mikroskoplar, termometreler ve belirli kimyasal ölçeklerle eşyanın sırlarını araştırmak veyahut kazma küreklerle yerin derinliklerini kazıp gizledikleri eski insanlarla, nesli tükenmiş hayvanlardan arta kalan kemiklerden yaratılış sırrının gizliliğini keşfetmeye çalışmak demektir. İlmin böyle çalışmalara daha fazla ihtiyacı vardır. Bahsettiğim meselelere temas eden varsayımlar hiç bir şekilde inandırıcı düşünceler olmamıştır. Ana rahmindeki yumurtacıklardan biri, nice nice faaliyet ve kalıtım ile aşılandığı vakit, yoğunlaştırılmış bir nüve teşekkül eder. O kadar ayrıntılı / detaylı ve o kadar düşünce yeteneğine sahip insan şahsiyeti nasıl oluşuyor?

Bu olay mutlak bir sırdır. Hastalığın, ihtiyarlığın, ölümün gizlilik seyrinin nasıl gerçekleştiği biyolojinin henüz araştırılmamış sırlarındandır. Acaba "tefekür" adını verdiğimiz insan eylemi / edimi nedir? Acaba maddenin geçici bir anı veya yok olan bir kümesinde ortaya çıkan bu kadar geniş ve açık bir güce ne anlam vermeli? Başlangıçta örneğin; Afrika'daki vahşi kabilelere mensup kişilerde görüldüğü gibi, pek çocukça şeylere uzun zaman gerçek diye inandıktan sonra,

² Zümer Suresi 39/9 Sadeleştiren.

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

git gide gelişerek, sonuçta araştırma yeteneğini özellikle deney ve araştırma metodlarıyla olağanüstü genişletilmiş ve artırılmış olan düşünce gücü şimdi kendi içinde ne olduğunu düşünmeye başlamıştır! Bununla beraber herhalde, insanın günden güne tabiat olayları içinde rastladığı bilinmezlerin en kapalı mutlakla yine kendisidir. Hatta bilgi arttıkça, bu bilinmezlik daha da kapalı bir hale gelecektir. İşte bu kapalılıktan dolayıdır ki hala bazı düşünürleri “Her şeyde bir maslahat, bir hikmet ve bir gaye olduğu” hususunu kabul etmek şüpheye düşürmektedir. Hele pek meşhur “Türlerin Kökeni / Origine Des Especies” adlı kitabın yazarı olan “Darvin” in “Âlemde lüzumundan fazla ıztırap var! Mün'im ve kadiri mutlak bir Allah'ın Firavun farelerini tırtılları yemekle yaşamak veya kedileri farelerle oynamak üzere yarattığına inanmam. Gözün de bir özel bir gaye için yaratılmış olduğunu kabul etmek için bir zorunluluk göremem” tarzındaki düşüncelerini gördükçe denizde ve çeşitli kıtalarda gerçekleştirdiği o önemli ilmi araştırmalarına rağmen onun bu sonuca varmasına hayret ederim. Ona, Allah'ın kedileri farelerle oynamak için yarattığına inanmasını acaba kim teklif etmiştir?³ Bu gibi asılsız olan düşünceler zihnimizi karıştırmamalı, aksine ufkumuzu ve gözümüzü açmalıdır. Bu konuyu şöyle bir örnekle açıklayabiliriz: Çok iyi biliyorum ki cebimde taşıdığım ve günde birkaç defa çıkarıp baktığım saati bir sanatkâr üretmiştir. Bunun içindeki ince ve nazik çarkları birbirine birleştiren ve hepsini birkaç kapak içine koyan odur. O sanatkâr bu saati vakitleri belirlemek için yapmıştır. Sanatkârın bu maksadını bildiğini saatin her şeyi göstermektedir. Böylece o sanatkâr, benim kullandığım saatten başka altın, gümüş ve porselenlerden daha yüzlerce saat üretmiştir. Bunun yanında bazı saatlere başka başka işlevler yüklemiştir. Mesela; onlardan bazıları yalnız günün yirmi dört saatini değil, günün ismini ayın kaç olduğunu ay ile birlikte gösterir. Bazı saatleri yirmi dört saat işlemek için kurduğu halde bazılarını bir hafta, bir ay, bir sene işleyecek şekilde tertip etmiştir. Fakat saatin hiçbir şeyden haberi yoktur. İnsana gelince; gerçi onun oluşumunda, çalışmasında 40, 50, 60, 70, sene yaşamasında hiçbir müdahalesi yoksa da, onun tamamen saate benzemediğinde şüphe yoktur.

Meşhur Filozof Descartes istediği kadar insanı “otomatik”, yani varsın kendi kendine hareket eden bir makineye benzetsin. Her halde insan o saatler

³ Metnin bu kısmında “Vah zavallıya irfanda nasibi olmayan allame” ibaresi vardır. Ancak metnin anlam bütünlüğünü bozduğu için sadeleştirmede yer vermedik. (Sadeleştiren

Hikmet Yurdu Yıl:1, S.1, (Ocak-2008) ss. 161-170

gibi her şeyden habersiz yaşamak istemez. Kendi yaratıcısını, üzerindeki değişen aklî ilkelerin, yükümlülüğün ve sorumluluğun ne olduğunu da anlamak ister. İşte Kur'an'ın anlamıyla aydınlanmak isteyenler bu araştırmaya başaranlardır. Fakat biliriz ki bir cebir denklemini binlerce hamal bir araya gelse ve senelerce fikri çalışmalar yapsalar halledemezler. Yalnız halledemezler değil, o denklemin pek mühim bir meseleyi içereceğine ihtimal veremezler. Bu denkleme çözmek için matematik bilgilerin övülmeye değer salim / uzman birini bulmak gerekir. Ondan sonra da onlara itiraz etmek değil, onaylamak lazımdır. Böyle yapılmazsa o yol gösterici hakikate hiçbir zarar gelmez, yalnız münkir ve inatçıların mahrumiyet ve hüsrana devam eder. Kur'an'ı Kerim muhtelif sebeplerle örümcekten, arıdan, karıncadan, örneklemeler veriyor. Bu örneklemelerden de anlaşıldığı gibi yaratılmış olan yaratıkların her biri çeşitli işlerle meşgul olup, kendi neslinin devamı için tedbirler almada kusur etmiyor ve hiç birisi yaratılışın çizdiği yoldan çıkmıyor. Yalnız tabiata karşı isyan ve muhalefet etmede cesaretli olan tek varlık insandır. Ancak tabiat hiçbir muhalefeti cezasız bırakmaz, tabiat yalnız kendi kanunlarına uyanlara kendini açar ve hizmet eder. Tabiat böyle olunca, onun üstündeki yaratıcının da görevlerini yerine getirmeyenlere karşı nasıl muamele edeceğini tayin için çok düşünmeye gerek yoktur. Kısacası, kalesi, kapıları, bekçileri, gözcüleri, askerleri, mutfağı, fabrikası, aşçısı, makinisti, kimyageri, fotoğrafçısı, telefoncusu, sinemacısı, mahkemesi, hâkimi vs. olan memleket, vücudumuzun rahatlığının sağlanması ve istirahatı devam ettirmek için bütün bu memurların vazifelerini yapmalarına yardım etmeliyiz. Bu hususta Kur'an'ı Kerim en sağlam bir yol gösterici ve delilimizdir.